

УДК [[39:688.724]:745.51](477.83-
21Яворів):[[069.02:[39+745]](477.83-25)(091)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2022.03.608>

ЗБІРКА ЯВОРІВСЬКОЇ ЗАБАВКИ МУЗЕЮ ЕТНОГРАФІЇ ТА ХУДОЖНЬОГО ПРОМИСЛУ ІНСТИТУТУ НАРОДОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ: ФОРМУВАННЯ, ПРЕЗЕНТАЦІЯ

Людмила ГЕРУС

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5931-3816>
докторка історичних наук, кандидатка мистецтвознавства,
старша наукова співробітниця, завідувачка відділу,
Інститут народознавства НАН України,
відділ народного мистецтва,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: ludmilagerus@gmail.com

Іграшка є знаком культури, який фіксує актуальні її смисли та транслює їх новим поколінням. Збирання іграшок пройшло тривалий шлях від приватних колекцій та тематичних виставок у вже існуючих музеях іншого профілю до створення спеціальних музеїв іграшки у різних країнах світу. Одночасно відбувалося усвідомлення іграшки як засобу для вирішення спеціальних завдань — культурно-інформаційних, освітньо-виховних тощо. Мотивом збирання іграшки було насамперед ставлення до неї як речі унікальної і як до знаку історії. *Мета статті* — висвітлити процес формування збірки яворівської забавки Музею етнології та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (Львів), способи презентації пам'яток, вияскравити їх значення у соціокультурних практиках сучасності. *Об'єктом* дослідження є історико-культурні аспекти створення збірки яворівської забавки МЕХП ІН НАН України, а *предметом* — мистецькі твори, практики їх візуалізації. *Джерельну базу* склали збірка яворівської забавки МЕХП ІН НАН України, інвентарні книги Музею Наукового товариства ім. Шевченка. Збір інформації для дослідження проведено *методами* спостереження, фотофіксації. *Історичний метод* застосовано для висвітлення шляхів формування збірки яворівської забавки та виявлення впливу на нього суспільно-економічних чинників та ролі особистостей. *Методом мистецтвознавчого аналізу* здійснено оцінку пам'яток МЕХП ІН НАН України, висвітлено принципи та способи їхньої презентації, з'ясовано значення для української культури.

Ключові слова: музей, збірка, яворівська забавка, презентація, виставка.

Lюдмила HERUS

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5931-3816>
Doctor of Sciences in History, Candidate of Arts (Ph. D),
Head of Department,
The Institute of Ethnology of the National Academy
of Sciences of Ukraine,
Department of Folk Art,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
e-mail: ludmilagerus@gmail.com

THE YAVORIV TOY¹ COLLECTION FROM THE MUSEUM OF ETHNOGRAPHY AND APPLIED ART OF THE ETHNOLOGY INSTITUTE OF NAS OF UKRAINE: FORMATION, PRESENTATION

Introduction. The collection of toys has come a long way from private collections and thematic exhibitions to creating special «toy museums» in different countries. At the same time, there was an awareness of the toy as a way to solve special tasks — cultural and informational, educational, and so on.

The article purpose is to study the formation process of the Yavoriv toy collection from the Museum of Ethnography and Applied Art of the Ethnology Institute of NAS of Ukraine (Lviv), presenting ways for items, to show their importance in today's socio-cultural practices.

The study object is the historical and cultural aspects of creating the Yavoriv toy collection from the MEAA EI NAS of Ukraine and *the subject* — artworks, the practice of their visualization.

The source base consisted of the Yavoriv toy collection of the MEAA EI NAS of Ukraine and inventory books of the Shevchenko Scientific Society Museum.

The study is relevant due to the problem of exhibiting the toy in the museum environment, which arose at an early stage of its collecting. Now the issue is especially acute because of the insufficient adequacy and appropriateness of the museum space to implement the interaction of the toy exhibit and the mass visitors.

The using of the *historical method* made it possible to trace the formation of the Yavoriv toy collection, identify the influence of socioeconomic factors on it, and determine the contribution of its formation to some individuals. The attribute of items from the MEAA EI NAS of Ukraine with *the method of art analysis* has been committed, as well as principles and ways of their presentation and the significance for Ukrainian culture have been clarified.

Conclusion. At the beginning of the XXI century the collection from the Museum of Ethnography and Applied Art of the Ethnology Institute of NAS of Ukraine quite fully and comprehensively represents Yavoriv toys. The collection items convincingly prove the continuity of the canon formed by many generations of craftsmen and the organic assimilation of tastes and trends in modern times, demonstrating the development of Yavoriv toys for more than a hundred years. The collection reveals the festive, domestic, and religious contexts of human life, in which the toy played an important role. In line with the informational and educational paradigm of the museum's subject environment, the toy is a historical and cultural artifact that has the potential to deepen museum communication trends and become an object for various museum-pedagogical actions and symposiums related to game culture problems.

Keywords: museum, collection, Yavoriv toy (zabavka), presentation, exhibition.

Вступ. Іграшка є знаком культури, який фіксує актуальні її смисли та транслює їх новим поколінням. Збирання іграшок пройшло тривалий шлях від приватних колекцій та тематичних виставок у вже існуючих музеях іншого профілю до створення спеціальних музеїв іграшки у різних країнах світу. Одночасно відбувалося усвідомлення іграшки як засобу для вирішення спеціальних завдань — культурно-інформаційних, освітньо-виховних тощо. Мотивом збирання іграшки було насамперед ставлення до неї як речі унікальної і як до знаку історії.

Колекціонування предметів побуту у Європі набуло розвитку з XVI ст. та зросло наприкінці XIX століття у зв'язку з посиленням інтересу до народної творчості. Зокрема, іграшки стали предметом серйозної уваги з 1896 року, від часу проведення «Першої німецької виставки прикладного мистецтва» у Дрездені. З того часу влаштовувалися спеціальні виставки дитячих книг та іграшок поряд із творами дитячої творчості, різноманітні конкурси, часто запроваджені провінційними музеями з метою розвитку місцевих іграшкових промислів та підвищення рівня художньо-промислових шкіл.

Мета статті — висвітлити процес формування збірки яворівської забавки Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (Львів), способи презентації пам'яток, вияскравити їх значення у соціокультурних практиках сучасності.

Об'єктом дослідження є історико-культурні аспекти створення збірки яворівської забавки МЕХП ІН НАН України, а *предметом* — мистецькі твори, практики їх візуалізації.

Джерельну базу склали збірка яворівської забавки МЕХП ІН НАН України, інвентарні книги Музею НТШ.

Відомості про яворівську забавку містять монографія та статті авторки [1; 2], у яких простежено історію розвитку забавкарства на Яворівщині, окреслено типологічний ряд творів, висвітлено їх художньо-естетичні засади та розважально-виховні можливості.

Актуальність подальшого дослідження зумовлена проблемою експонування іграшки у середовищі музею, яка виникла ще на ранній стадії її колекціонування. Особливо гострою вона стає у сучасності у зв'язку з недостатньо адекватною пристосованіс-

тю простору музею для реалізації взаємодії іграшки-експонату та масового відвідувача.

Збір інформації для дослідження проведено *методами* спостереження, фотофіксації. Застосування *історичного методу* дало можливість простежити формування збірки яворівської забавки, виявити вплив на нього суспільно-економічних чинників, з'ясувати внесок особистостей. *Методом мистецтвознавчого аналізу* здійснено оцінку пам'яток МЕХП ІН НАН України, висвітлено принципи та способи їхньої презентації, з'ясовано значення для української культури.

Основна частина. Дерев'яна забавка є яскравим виявом декоративно-ужиткового мистецтва Яворівщини та вагомою складовою забавкарства України й цілої Європи. Значення яворівської дерев'яної забавки засвідчують її етико-естетичні характеристики та багатолітній досвід, на ґрунті якого у 1896 році була створена Забавкарська школа, єдиний в Україні навчальний заклад за таким профілем [2, с. 177].

Безцінне значення для вивчення та популяризації яворівської дерев'яної забавки мають музейні колекції, започатковані наприкінці XIX ст. у тісному зв'язку з розвитком етнографії та становленням музеїв, передусім Музею при Науковому товаристві імені Шевченка у Львові. У Статуті НТШ, затвердженому в листопаді 1892 року під час його реорганізації, зазначалось: «Наукове товариство ім. Шевченка має плекати та розвивати науки в українсько-руській мові та штуки і збирати та зберегати всякі пам'ятки, старинності і наукові предмети України-Руси» [3, с. 211]. Перші експонати надійшли до Музею у 1893 році, проте до кінця століття збирацько-пошуковій роботі НТШ не приділяло сталої уваги. Надходження до Музею були випадковими, зазвичай дарунками окремих осіб (іл. 1).

Іл. 1. Коник. Дерево, столярна техніка, розпис. Яворів, Львівська обл. Перша третина XX ст. МЕХП ІН НАН України

Іл. 2. Візок. Дерево, столярна техніка, розпис. Яворів, Львівська обл. Перша третина XX ст. МЕХП ІН НАН України

Іл. 3. Вага. Дерево, виточування, столярна техніка, розпис. Яворів, Львівська обл. 1930-ті рр. МЕХП ІН НАН України

У грудні 1900 року на спільному засіданні секцій НТШ за пропозицією Володимира Шухевича було вирішено створити спеціальну комісію зі збирання українських етнографічних артефактів, до складу якої увійшли її ідейний натхненник — В. Шухевич, а також Володимир Гнатюк та Осип Роздольський [4, с. 4]. Згодом, наприкінці 1901 року, з метою прихилити громадськість до розбудови Музею НТШ оприлюднило відозву «В справі Музея старинностей при Науковому Товаристві ім. Шевченка». «Культурність народу, — йшлося у ній, — мірить ся пошанованем до рідної старовини, його вмлістю, навязувати новий розвій до тих питомих початків, які втворило його довговікове історичне жите. Наш край багатий такими історичними та археологічними пам'ятками тисячолітнього життя, як мало котрий інший, та при тим на жаль нові покоління, як мало де в світі пильнують руйнувати, нищити та розтра-

чувати ті наші пам'ятки. ... Нехай музей Наук. тов. ім. Шевченка стане ся огнищем, у якому б громадили ся, порядкували ся ті наші пам'ятки та приготовлювали ся для наукового використання та досліду» [5, с. 79].

Коли до Музею НТШ потрапили перші забавки, й, зокрема з Яворівщини, поки встановити складно, оскільки інвентаризація музейних пам'яток розпочалася лише у 1920-х роках.

Можемо стверджувати, що зростанню інтересу до збирання та вивчення пам'яток народного мистецтва й, зокрема, забавок сприяли етнографічні виставки. Значний резонанс у суспільно-культурному житті Галичини мала Перша українська хліборобська виставка у Стрию 19—28 вересня 1909 року, яка різнобічно репрезентувала здобутки українців. У підготовчому зверненні до її організаторів та учасників В. Гнатюк висловив сподівання, що виставка розкриє перспективу «нашого (українського) національного етнографічного музею». Серед предметів, бажаних для виставки, етнограф назвав й дитячі забавки [6, с. 1]. Більша частина експонатів цієї виставки після її завершення потрапила до Музею НТШ.

Зі звіту Музею НТШ відомо, що у 1913 році д. С. Левицький (м. Яворів) подарував яворівську забавку [7, с. 26].

У 1913 році збірку дитячих іграшок Українського Національного музею при Науковому товаристві ім. Шевченка у Львові склали 75 зразків [8]. Її чисельність постійно збільшувалася внаслідок виставок та подарунків приватних колекціонерів, у тому числі членів НТШ (іл. 2). Збережені інвентарні книги Музею НТШ, хоча не дають вичерпної інформації з означеної теми, однак містять деякі цінні відомості. Зокрема, у 1932 році, згідно запису в інвентарній книзі, дерев'яні точені забавки — «ваза, горщик, тарілка, мищинка» з Яворова музеєві передав історик, краєзнавець, педагог, кустос музею «Стривігор» у Перемишлі, член НТШ, професор Іван Шпитковський. (Інвентарна книга НТШ VI, № 22642). Найчисельніше, на 41 предмет, збірка яворівської забавки Музею поповнилася у 1933 році «копистка, молоток до м'яса, макогін, вареха до пирогів, веретено, молоточок, 3 кохельки, 4 калатавки, 3 вилки великі, 4 малі, 2 лопатки, 1 ложка, 1 ложечка, 1 ніж, 4 грибки, 1 форма на масло, 4 бочілки (на перець, сіль...), мірка, 1 тертка, 2 горнятка, 3 сопіл-

ки. Предмети без прикрас, з мальованими жовтими, рожевими, зеленими, бронзовими смужками і вирізуваними рівчаками», які, як зазначено в інвентарній книзі, Музей отримав в обмін від Товариства «Яворівщина». (Інвентарна книга НТШ VI, № 23873) (іл. 3). У цьому ж році в обмін від Товариства Яворівщина Музей, згідно з записом в інвентарній книзі, отримав «2 маснички, лапало» з Яворова (Мале Передмістя) (іл. 4, іл. 5), прикрашені вирізаними й кольоровими смугами, а також 3 пташки, що «б'ють крилами», (Яворів) та «скрипку зі смиком» з Яворова (Мале Передмістя), розмальовані рожевими, зеленими, чорними, білими плямами (Інвентарна книга НТШ VI, № 23874).

Важливу роль у справі популяризації народної іграшки відіграв Міський промисловий музей у Львові, який систематично влаштовував виставки. Яскравими прикладами взаємодії майстрів іграшкової справи стали виставки: «Sztuka dla dziecka» (1903 р.), де експонувались іграшки українських та зарубіжних майстрів; виставка забавок та їхніх проєктів у Німеччині і Чехії (1907 р.), на якій були представлені іграшки з Яворова; «Für Frau und Kind» (1908 р.), у листопаді — грудні того ж року цю виставку показали у Штутгарті та Карлсруе. На останній виставці демонструвались іграшки з Яворівської забавкарської школи, майстерні глиняних іграшок з Жовкви та майстерні ляльок з Лемківщини. У 1904 році Міський промисловий музей у Львові оголосив конкурс на краді проєкти іграшок. Його вимоги — ретельність виконання й високі художні якості творів. З-посеред іграшок, що надійшли на конкурс, відзначили 10 зразків, виготовлених у Яворівській забавкарській школі. Логічним продовженням цієї низки заходів стало залучення іграшки у 1905 році до постійної експозиції Міського промислового музею у Львові [2, с. 80—81].

У травні 1940 року на основі етнографічної збірки Культурно-історичного музею НТШ був створений Державний етнографічний музей (з 1992 р. — Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України), до його фонду поступили колекції з інших музеїв та установ Львова. Збірку іграшки поповнили надходження з Міського промислового музею (404 од.), Музею ім. Дзедушицьких (32 од.), Музею Львівського університету (42 од.).

Іл. 4. Масничка. Дерево, виточування, різьблення, тиснення, розпис. Яворів, Львівська обл. 1930-ті рр. МЕХП ІН НАН України

Іл. 5. Лапало. Дерево, виточування, тиснення, різьблення, розпис. Яворів, Львівська обл. 1930-ті рр. МЕХП ІН НАН України

Новостворений музей продовжив наукове опрацювання, систематизацію та реставрацію пам'яток, проводив пошуково-збирацьку роботу. У 1949 році до МЕХП надійшли вироби організованої у повоєнні роки художньо-промислової артілі імені Т. Шевченка у Явові: чайний сервіз на таці, модель вантажівки, трамваю. У 1950-х роках до колекції потрапили сюжетні забавки, виготовлені токарськими прийомами та суцільно вкриті фарбою, переважно сувенірного призначення, яворівських майстрів: Степана Тиндика — «Дружба дітей та птахів», «Бузь-

Іл. 6. Василь Прийма. Візок. Дерево, столярна техніка, розпис. Яворів, Львівська обл. Кінець 1950-х рр. МЕХП ІН НАН України

Іл. 7. Ярослав Прийма, Юлія Прийма. Тачечка. Дерево, столярна техніка, розпис. Яворів, Львівська обл. 1979 р. МЕХП ІН НАН України.

Іл. 8. Василь Гнатко. Скрипочка. Дерево, столярна техніка, розпис. Яворів, Львівська обл. 1980 р. МЕХП ІН НАН України

ко»; Михайла Ференца — «Родина». У 1950—1970-х роках колекцію МЕХП поповнили забавки видатного майстра Василя Прийма з Яворова: коник; візок; «меблики» — столик з кріселками, «бамбетль» (диван), скриня, колиска; музичні інструменти — деркач, скрипочка; «гультяї» — забавка, складена з прямокутної основи на двох колесах та прилаштованими на них циліндричними підставками із зображеннями у танку фігурками, які під час руху обертаються навколо осі, створюючи враження танцю (іл. 6). У 1970-х роках до колекції МЕХП увійшли забавки продовжувачів династії Прийм — Юлії Прийми та Ярослава Прийма, (іл. 7) а також яворівського майстра Степана Гороха. У 1980 році музей придбав забавки майстра з Яворова Василя Гнатка: два візочки, колиску, тарахкальце, скрипку (іл. 8).

Підсумовуючи кількісний та якісний склад надходжень яворівської забавки до колекції МЕХП 1950—1980-х років, слід зауважити, що суттєве її примноження простежуються у 1970-х роках стараннями Раїси Володимирівни Захарчук-Чугай, яка проводила комплексне дослідження народного мистецтва Яворівщини. Водночас цей період був особливо плідний та успішний для майстра В. Прийма, він створив велику кількість оригінальних робіт, які експонувалися на виставках, поповнили фонди музеїв Києва, Львова, Санкт-Петербурга. Творче піднесення яворівських майстрів й, зокрема В. Прийма, окрім притаманного їм внутрішнього дару відчувати красу та потреби утілювати її, було спричинене увагою та високою оцінкою їхнього доробку мистецтвознавцями Іриною Гургулою, Софією Чехович, Антоном Будзаном, Софією Вальницькою, Данилом Фіголом та, безперечно, виходом у світ фундаментальної праці, присвяченої народному мистецтву Яворівщини, Р. Захарчук-Чугай [9].

Початок ХХІ ст. відзначився формуванням усталеного інтересу до яворівської дерев'яної іграшки. Фондові збірки народної іграшки продовжили поповнюватися внаслідок творчої активності та співпраці митців з музейними осередками. Твори Івана Бабійчука, Світлани Бабійчук-Кузьменко, Михайла Макогона, Романа Петровського, Андрія Шопського експонувалися на всеукраїнській виставці «Українська народна іграшка» 2006 року у Києві. Упродовж 2009—2010-х роках у Яворові, Дрогобичі Львівської обл., Львові, Косові Івано-Франківської обл.,

Івано-Франківську, Києві авторські реконструкції автентичних яворівських забавок успішно представили на колективних виставках Антон Гула, Роман Приставський, Семен Тлустий, Тарас Тлустий, Василь Яремін (іл. 9). Плідно працює над збереженням та актуалізацією яворівської забавки в сучасному культурному просторі, пропонуючи власне бачення продовження її традиції, майстерня Оксани Когут та Остапа Сойки (селище Івано-Франкове Львівської обл.) (іл. 10). Майстри активно репрезентують яворівську забавку в Україні (Львів, Київ, Коломия, Чернівці) та у світі (Загреб, Хорватія; Бююкчекмедже, Туреччина; Люблін, Польща). Забавки О. Когут та О. Сойки, створені на автентичній основі, у 2011 році прикрасили головну різдвяну ялинку Ватикану [10, с. 51]. Спілкування фахівців цієї галузі, які працюють в різних країнах, та створення нових майданчиків для проведення науково-практичних виставок сприяє вирішенню загальних проблем у розвитку культури виробництва іграшок.

Прикладом відновлення контекстів природного буття традиційної забавки можна вважати її експозицію у розділі «Родильна обрядовість» МЕХП ІН НАН України. У формуванні експозиції зафіксовані функції іграшки як предмета гри та знаково-символічної форми (іл. 11). Виставлені експонати розкривають можливості артефактів як трансляції інформації із сфер культури, мистецтва, ремесла, дизайну. Експозиція стає доступною для розуміння завдяки пояснюючим текстам, наочним ілюстраціям, відеоматеріалам.

Продуктивними є майстер-класи із забавкарями, під час яких діти мають змогу спостерігати за роботою майстра і брати безпосередню участь у процесі виготовлення іграшки. У таких середовищах дитина отримує можливість освоїти різні види діяльності, усвідомити різноманіття культури.

Проте, у сучасному розвитку музею проблема організації спеціальних інтерактивних просторів, оснащених сучасними засобами медіатехніки, динамічної візуалізації картин і віртуальної анімації зображення залишається гострою.

Висновки. На початок ХХІ ст. збірка Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України достатньо повно та різнобічно представляє яворівську забавку. Її пам'ятки переконливо засвідчують спадкоємність сформова-

Іл. 9. Відкриття виставки яворівської забавки Антона Гула, Василя Яремина, Романа Приставського. 2009 р. МЕХП ІН НАН України

Іл. 10. Забавки Оксани Когут та Остапа Сойки. 1918 р.

Іл. 11. Експозиція МЕХП ІН НАН України (фрагмент). 2022 р.

ного багатьма поколіннями майстрів канону та органічне засвоєння смаків і віянь нового часу, демонструють розвиток яворівської забавки протягом більше

ста років. Колекція розкриває святковий, побутовий, релігійний контексти життя людини, у яких іграшка відіграла важливу роль.

Музей має всі підстави для впливу на формування загальнокультурної компетентності дітей, оскільки володіє функцією передачі культурно-історичного досвіду учням як через особистий контакт з реальністю історії та культури, так та віртуально — за допомогою сучасних мультимедійних платформ, які дозволяють учням познайомитися з об'єктами культурної спадщини.

У руслі інформаційно-просвітницької парадигми функціонування предметного середовища музею іграшка є тим історико-культурним артефактом, що має перспективу поглибити тенденції музейної комунікації, стати об'єктом для різних музейно-педагогічних акцій та симпозіумів, які стосуються проблем ігрової культури.

Список скорочень

МЕХП ІН НАН України — Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України (Львів)

НТШ — Наукове товариство імені Шевченка у Львові.

1. Герус Л.М. *Українська народна іграшка*. Львів: Афіша, 2004. 264 с.: іл.
2. Герус Л.М. Яворівська народна іграшка: Історія розвитку та сучасні проблеми промислу. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1995. Т. ССХХХ (230): Праці секції етнографії та фольклористики. С. 176—189.
3. Барвінський О. Про заснованні і дотеперішній розвиток товариства ім. Шевченка у Львові. *Записки НТШ*. 1892. Т. 1. С. 209—212.
4. Засідання секцій і комісій Товариства. *Хроніка українсько-руського Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Львів, 1900. Ч. 4. С. 4.

5. В справі Музея старинностей при Науковому товаристві ім. Шевченка. *Літературно-науковий вісник*. Львів. 1902. Т. 17. Кн. 1. С. 78—79.
6. Гнатюк В. Слово на часі. *Діло*. 1909. № 199. 10 верес. (28 серп.). С. 1.
7. Справоздане з музею за місяці січень — цвітень 1913 року. За управу музею: Ол. Назаріїв. *Хроніка Наукового товариства імені Шевченка у Львові*. Львів, 1913. Ч. 54. С. 24—31.
8. *Тимчасовий каталог Українського національного музею при науковому товаристві ім. Шевченка у Львові*. Відділи археології і етнографії. Львів, 1913. 31 с.
9. Чугай Р.В. *Народне декоративно-прикладне мистецтво Яворівщини*. Київ: Наукова думка, 1979. 143 с.: іл.
10. Герус Л.М. Яворівська дерев'яна забавка у творчості Оксани Когут та Остапа Сойки. *Наша спадщина*. 2018. № 2 (14). С. 50—51.

REFERENCES

- Herus, L.M. (2004). *Ukrainian folk toy*. Lviv: IN NANU; Playbill [in Ukrainian].
- Herus, L.M. (1995). Yavoriv folk toy: History of development and modern problems of fishing. *Notes of the Shevchenko Scientific Society* (Vol. CCXXX (230), pp. 176—189). Lviv [in Ukrainian].
- Barvinsky, O. (1892). On the founding and current development of the society. Shevchenko in Lviv. *NTS Notes* (Vol. 1, pp. 209—212) [in Ukrainian].
- (1900). Meetings of sections and commissions of the Society. *Chronicle of the Ukrainian-Russian Scientific Society named after Shevchenko in Lviv* (Part 4, p. 4) Lviv [in Ukrainian].
- (1902). In the case of the Museum of Antiquities at the Scientific Society. Shevchenko. *Literary-scientific bulletin* (Vol. 17, book 1, pp. 78—79). Lviv [in Ukrainian].
- Hnatyuk, V. (1909). Word on time. *Work*, 199, 1 [in Ukrainian].
- (1913). Report from the museum for the months of January — April 1913. For the management of the museum: Ol. Nazariy. *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv* (Part 54, pp. 24—31). Lviv [in Ukrainian].
- (1913). *Temporary catalog of the Ukrainian National Museum at the Scientific Society. Shevchenko in Lviv. Departments of archeology and ethnography*. Lviv [in Ukrainian].
- Chugai, R.V. (1979). *Folk decorative and applied art of Yavoriv region*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Herus, L.M. (2018). Yavoriv wooden toy in the works of Oksana Kohut and Ostap Soyka. *Our heritage*, 2 (14), 50—51 [in Ukrainian].